

Baza obiteljskih politika u razvijenim zemljama

Paić, Manuela

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:362116>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Manuela Paić

**BAZA OBITELJSKIH POLITIKA U RAZVIJENIM
ZEMLJAMA**

ZAVRŠNI RAD

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet - Zagreb

Kolegij: Demografija

Mentor: Izv. prof.dr.sc. Ivan Čipin

Broj indeksa: 0066219178

Zagreb, rujan 2019.

Manuela Paić

Ime i prezime studenta/ice

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

U Zagrebu, 30.9.2019.

Manuela Paić

(potpis)

Sadržaj

1. UVOD	2
1.1. Predmet i cilj rada.....	2
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja	2
1.3. Sadržaj i struktura rada	2
2. OBITELJSKA POLITIKA.....	3
2.1. Definicija obitelji	3
2.2. Definicija obiteljske politike	4
2.3. Tipovi obiteljskih politika	5
2.4. Gauthierova tipologija obiteljskih politika	6
2.5. Instrumenti obiteljske politike	7
3. USPOREDBA OBITELJSKIH POLITIKA U OECD ZEMLJAMA	11
3.1. Utjecaj obiteljskih politika na fertilitet i rad.....	11
3.2. Društveni pokazatelji ulaganja u razvoj obitelji	19
3.3. Usporedba roditeljskih beneficija OECD zemalja.....	22
3.4. Subvencioniranje predškolskog odgoja	29
4. ZAKLJUČAK	32
LITERATURA	34
POPIS TABELA	37
POPIS ILUSTRACIJA.....	37

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog završnog rada iznesen je u samom naslovu. Dakle, radi se o bazi obiteljskih politika u razvijenim zemljama. Promišljajući o stanju u nekom društvu uviđamo da jako veliku ulogu imaju obiteljske politike. Obiteljska politika prikazuje se kao javna politika kojom se nastoji djelovati na obiteljske resurse kojima bi se poboljšala kvaliteta života u određenim zemljama. Stoga je cilj ovog rada bio istražiti podatke dviju baza: „OECD Family Database“ i „EDAC-a“ kako bi se mogao usporediti utjecaj obiteljskih politika u OECD zemljama, kako i na koji način njihove odredbe utječe na društvene, ekonomske, financijske, socijalne pokazatelje neke zemlje. U OECD zemlje spada 35 razvijenih država.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Izvori podataka za pisanje ovog rada prikupljeni su iz spomenutih baza podataka: organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj tj. OECD-a i European data centre of work and welfare tj. EDAC-a. Korištena je stručna literatura s područja obiteljskih politika te znanstvenih članaka koji se bave ovom tematikom.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Sadržaj rada koncipiran je na način da se na početku upoznajemo što je to točno obiteljska politika, koja su to temeljna načela i glavni ciljevi. Kao što je poznato obiteljska politika se razlikuje od zemlje do zemlje. Poblize su objašnjeni tipovi i instrumenti obiteljskih politika. Napravljena je usporedba podataka dviju baza gdje su detaljnije prikazani društveni utjecaji, utjecaji na fertilitet, rad i roditeljske beneficije.

Prije samog zaključka, objašnjeni su ekonomski, financijski, socijalni i demografski pokazatelji OECD zemalja.

2. OBITELJSKA POLITIKA

2.1. Definicija obitelji

Obitelj je temeljni oblik ljudske zajednice.¹ Postoji nekoliko definicija obitelji:

- Sociološka definicija: skup odnosa između većeg ili manjeg broja osoba koja obavlja brojne funkcije
- Privatno pravo: veza koja nastaje srodstvom ili brakom
- Statistička definicija: skup osoba koje žive u istom kućanstvu

Istovremeno se definira i kao najstarija i najvažnija društvena institucija koja kreira i formira život pojedinca. Sociološka funkcija obitelji smatra se primarnom funkcijom koja ima najveće značenje u formiranju obitelji i njenih članova. Tom funkcijom prenose se kulturne vrijednosti, odgoj i obrazovanje. Tri osnovna oblika obiteljskih zajednica su: nuklearna obitelj, reorganizirana obitelj i proširena porodica. Osim tradicionalnog oblika obitelji u današnje vrijeme susrećemo se s izvanbračnim zajednicama, razvedenim članovima koji ponovno uspostavljaju obitelj, obitelj s jednim roditeljem također obitelj obuhvaća i roditelja koji nije u braku. Pojmovi porodica i obitelj se često poistovjećuju, no oni nisu isti jer porodica podrazumijeva i ostale srodnike. Razvojem društva, zadaće i funkcije obitelji su se mijenjale s obzirom na situaciju u kojoj se nalaze, no glavne temeljne vrijednosti i zadaće ostaju iste, a to su: biološka, odgojna, ekonomska. Danas je većina zemalja u svijetu pravno uređena, time postoje obiteljsko pravne norme koje određuju i uređuju obveze i pravila koja se moraju poštivati prilikom sklapanja braka. Razvojem društva nisu se samo zadaće obitelji mijenjale već i njena struktura. Do druge polovice 20. stoljeća obitelj se sagledavala na tradicionalni patrijarhalni način, koji je podrazumijevao obitelj koja se sastojala od vjenčanog para s biološkom djecom (nuklearna obitelj). U drugoj polovici 20. stoljeća dolazi do većih promjena u strukturi obitelji, kada se pojavljuju različiti oblici obitelji kao što su : izvanbračni parovi sa ili bez djece, bračni ili izvanbračni parovi s posvojenom djecom i drugi. Prije ovih promjena na životnu zajednicu bez braka gledalo se s neodobravanjem, dok se danas na to može gledati kao „trend“, jer sve više ljudi nema potrebu sklopiti brak jer na taj čin gledaju kao običan papir koji donosi određene povlastice.

¹ Alinčić, M. et al. (2007) *Obiteljsko pravo*. Zagreb: Narodne novine

Ekonomске i socijalne promjene utjecale su i na ulogu žene u strukturi obitelji. Navedene definicije obitelji proizlaze s pravnog aspekta jer svaka znanstvena disciplina pristupa drugačije.

2.2. Definicija obiteljske politike

Obiteljska politika je javna politika kojom se djeluje na obiteljske resurse.

Podrazumijeva skup mjera koje djeluju u korist obitelji s ciljem poboljšanja ekonomskog, socijalnog i zdravstvenog statusa. Sama definicija može se prikazati u užem ili širem smislu.

U užem smislu podrazumijeva direktne mjere koje su namijenjene obiteljima s djecom u obliku novčanih naknada, usluga i dopusta. U najširem smislu ima (ne)posredan način utjecaja na kvalitetu života pojedinaca i obitelji te obuhvaća različita područja kao što su: socijalna skrb, obrazovanje, porezne politike, obiteljsko-pravne zaštite.

Omogućuje usklađivanje obiteljskih i radnih obveza te same zaštite osnovnih prava pojedinca zajamčenih Ustavom neke zemlje. Kao što je prije spomenuta razlika između pojmova obitelji i populacije, tako je i u ovom dijelu potrebo razlikovati obiteljsku politiku od populacijske politike koja je usmjerena na ostvarivanje demografskih ciljeva kao što su: povećanje fertiliteta u razvijenijim zemljama, dakle na povećanje ili smanjenje populacije. Svojim djelovanjem populacijska politika mijenja strukturu stanovništva, dok je obiteljska politika usmjerena na kvalitetu života unutar neke obitelji.

Određeni autori smatraju obiteljsku politiku kao horizontalnu preraspodjelu dohotka od obitelji i pojedinaca prema obiteljima s djecom.² U globalu obiteljska politika nema čisti univerzalni model, već se sastoji od niza kombiniranih mjera unutar svake države.

Neki od glavnih ciljeva obiteljske politike³ su :

- Doprinos rastućim stopama zapošljavanja
- Doprinos rodnoj ravnopravnosti u javnom i privatnom životu
- Doprinos kvaliteti obiteljskog života

² Alinčić, M. et al. (2007) *Obiteljsko pravo*. Zagreb: Narodne novine

³ Saraceno, C., (2011). *Family policies. Concepts, goals and instruments*, [online]. Dostupno na: <http://www.carloalberto.org/assets/working-papers/no.230.pdf> [10.8.2019.]

- Doprinos kognitivnom i socijalnom razvoju djeteta u najranijoj dobi
- Doprinos smanjivanju siromaštva
- Izravna naknada za ekonomski trošak djece
- Ublažavanje socio-demografskih kretanja
- Promicanje socijalne kohezije

2.3. Tipovi obiteljskih politika

Najpoznatiju podjelu tipova obiteljskih politika napravila je britanska autorica J. Lewis.

Prema njoj postoje tri tipa:

- Model čvrstog muškog hranitelja:

U ovome modelu stavlja se naglasak na dominaciju muškarca, koji ima glavnu ulogu u prehranjivanju obitelji. Uloga žene je stavljena u kontekstu supruge i majke koja skrbi za članove obitelji te je potpuno ovisna o muževoj plaći. Žene, ako se i zapošljavaju rade većinom „part-time“ poslove, kako se ne bi umanjila njihova posvećenost odgoju djece. Ovakav model prisutan je u većini liberalnih zemalja te u konzervativnim zemljama kao što su: Velika Britanija, Irska, Njemačka, koje oduvijek pri zapošljavanju daju prednost muškoj populaciji. U ovom modelu država dijeli obiteljski život od javnih obveza stoga se ne upliće u odluke obitelji.

- Model modificiranog muškog hranitelja:

U ovom modelu žene više koriste svoja prava i imaju mogućnosti raditi puno radno vrijeme te su zaštićene dobro razvijenim sustavom socijalne sigurnosti. Značajna je horizontalna preraspodjela tj. transfer dohotka od obitelji bez i s manje djece prema obiteljima s djecom ili s više njih. Primjer zemlje koja koristi ovaj model je Francuska. Kao država nudi visoke naknade koje pomažu obiteljima u nadoknadi troškova za djecu, drugim riječima nastoje povećati broj stanovnika.

U ovom modelu žena može raspodijeliti svoje vrijeme i prioritete, raditi i istovremeno biti posvećena obitelji te primati izdašne naknade. Nažalost, te izdašne naknade trenutno mogu omogućiti samo razvijenije zemlje.

Ovaj model upravo iz tog razloga nije moguće primjenjivati u nerazvijenim i siromašnijim zemljama već se potrebno okrenuti nekom drugom modelu.

- Model mekog muškog hranitelja (dva hranitelja):

U ovom ravnotežnom modelu sve radne i profesionalne obveze su uređene tako da se podržava ženu u obje uloge, kao radnice i kao majke. Žene se smatraju punopravnim zaposlenim članom jer pridonose jednako kao i njihov partner. Kada je dijete u najranjivijoj dobi, majka ima pravo na sve dopuste i novčane naknade koje joj pruža uređeni državni sustav. Osim na radnom mjestu i u obitelji postoji razlika između muških i ženskih poslova. Primjer jedne od država koje koriste ovaj model je Švedska, iako je sam model zastupljen većinom u skandinavskim zemljama.⁴

2.4. Gauthierova tipologija obiteljskih politika

Poznatu tipologiju obiteljskih politika dao je Gauthier koji je za polazište uzeo dvije vrste intervencija države prema obiteljima: ekološku i ekonomsku.

Ekološka intervencija podrazumijeva usluge obiteljima, prije svega u području skrbi prema djeci, dok ekonomska intervencija podrazumijeva novčane transfere koje se daju obitelji.

Njihovom kombinacijom moguće je definirati četiri profila obiteljske politike:

- Prvi profil: državni transferi koji su namijenjeni obiteljima mogu biti izdašni u takvoj mjeri da oba roditelja ne moraju imati potrebu za radom, čime pružaju izbor roditeljima žele li raditi ili se žele posvetiti odgoju djece.
Ovakav model obiteljske politike u potpunosti nije ostvarila niti jedna država, najbliže tom modelu je francuski model.
- Drugi profil: državni transferi su također i u ovome profilu izdašni, no s druge strane nailazi se na slabo razvijene usluge te se time smanjuje mogućnost roditeljima da oba budu zaposlena zbog otežanog pronalaska posla. Zapošljavanje žena je reducirano. Njemački model je najbliži ovom profilu.

⁴ Puljiz, V. (2005). Obiteljska politika. *Osnove socijalne politike*. Zagreb: Pravni fakultet

- Treći profil: državni transferi prema obiteljima su relativno mali pa ekonomska uloga nije dobro razvijena, dok se za ekološku ulogu to ne može reći. Razvijene usluge omogućavaju da se oba roditelja zaposle. Ovom profilu najbliži je švedski model.
- Četvrti profil: nisu samo državni transferi prema obiteljima mali već su i usluge slabo razvijene. Ovakav model je karakterističan u Velikoj Britaniji i Italiji gdje postoji dosta privatnih i neformalnih usluga za obitelj.

2.5. Instrumenti obiteljske politike

Postoje tri osnovna instrumenta obiteljskih politika:

- Novčane naknade: dodjeljuju se roditeljima u raznim oblicima kao financijska pomoć
- Vrijeme ili dopusti: koje najčešće koriste majke, iako i muški partner ima pravo na korištenje dopusta
- Usluge: pružaju odgovarajuću skrb djeci i roditeljima, njih u najvećoj mjeri organizira država

1. Novčane naknade

Razlikuju se razni oblici novčanih naknada. Najpoznatiji novčani izdatak u većini zemalja je dječji doplatka. Iznos doplatka često je vezan uz zaposlenost roditelja pa spada u dio socijalnih davanja. Sam iznos vezan je uz visinu primanja, broj djece, redoslijed rođenja, njihovu dob, školovanje. Siromašnije obitelji imaju veći prosjek za dobivanje većeg iznosa doplatka. Osim dječjeg doplatka, druga mjera koja se provodi je porezna olakšica, putem koje se država odriče oporezivanja siromašnijih obitelji. U novčana davanja također spadaju i roditeljske naknade, jednokratne pomoći pri rođenju djeteta itd. Posljednjih godina ostvaren je napredak u novčanim naknadama i dopustima, bilo da je riječ o povećanju iznosa ili vremena trajanja dopusta, jer su donesena nova pravila koja pogoduju i samim poslodavcima jer im donose oslobođenja od plaćanja tih naknada. Zbog toga se smanjilo diskriminiranje žena pri zapošljavanju.⁵

⁵ Puljiz, V. (2005). Obiteljska politika. *Osnove socijalne politike*. Zagreb: Pravni fakultet

2. Vrijeme

Vrijeme stavljeno na raspolaganje obiteljima javlja se u obliku dopusta, a najčešća vrsta dopusta su porodiljni i roditeljski dopust.

Namijenjeni su roditeljima kako bi se mogli posvetiti odgoju djeteta. Najpoznatiji je porodiljni dopust koji prema zakonu pripada zaposlenoj majci kako bi se mogla potpuno oporaviti nakon poroda djeteta. U većini država vrijeme ovog dopusta različito traje. Osim majke, dio porodiljnog dopusta može koristiti i otac. Obiteljskim dopustom nastoji se ostvariti jednaka odgojna uloge oba roditelja. Majke koje nisu zaposlene u većini zemalja također ostvaruju pravo na naknadu, ali u manjem novčanom iznosu u odnosu na zaposlene majke.

3. Usluge

Usluge postaju središnji element obiteljskih politika. Država ima veliku ulogu u pružanju usluga u vidu institucija kao što su vrtići i jaslice. Osim javnih usluga prisutne su i privatne usluge koje roditelji u cijelom iznosu sami financiraju. Ove institucije imaju veliki utjecaj na odgojne, obrazovne i socijalne čimbenike djeteta te omogućuju roditeljima sigurnu brigu o njihovom djetetu dok su oni na poslu. Javne institucije subvencionirane su od strane države te se njima nastoje izjednačiti obrazovne mogućnosti djece iz svih slojeva društva, prvenstveno onih iz socijalno ugroženih obitelji, podupiru i zaposlenost oba roditelja, ciljano djeluju na poboljšanje kvalitete života djeteta u razvoju te njegovu socijalizaciju.

Usluge se mogu podijeliti na ekonomske i socijalne. Ekonomske usluge omogućavaju zaposlenje roditelja, rasterećuju roditelje kada su na poslu, dok su socijalne usluge više u vidu organiziranih aktivnosti koje omogućavaju socijalizaciju djeteta.

Novac, vrijeme i podrška za skrb o djeci ključni su resursi potrebni kućanstvima.⁶ Da bi se to dogodilo, podrška obiteljskih politika mora biti dovoljno sveobuhvatna i dosljedna tijekom vremena. Zbog toga je dosljedna primjena različitih mjera tijekom vremena vjerojatno važnija od naglog uvođenja velikih pro-natalističkih mjera, koje bi se mogle provoditi u kasnijoj fazi.⁷

⁶ Luci, A. i Thévenon, O. (2011) *Do fertility trends respond to family policies in OECD countries?* [online], Dostupno na: <ftp://ftp.dondena.unibocconi.it/AlpPop2011/LuciThevenon.pdf> [10.9.2019.]

⁷ Sleebos, J.E. (2003) OECD Social, Employment and Migration working paper. *Low fertility rates in OECD countries: Facts and Policy Responses* [online], 15. Dostupno na: <http://pratlif.com/demography/oecd-fertility-rates.pdf> [10.9.2019.]

Kad državne sheme roditeljskog dopusta nisu dostupne, kombiniranje posla i obitelji biti će lakše tamo gdje je radno vrijeme fleksibilnije, a poslovi sa skraćenim radnim vremenom široko dostupni.⁸

Svaka zemlja razlikuje se po čimbenicima koji utječu na obiteljsku politiku što dovodi do različitih ideala skrbi:

1. Full time motherhood ili ideal majčinstva: smatra se da je najbolji mogući odgoj djeteta kod kojeg majka ostaje kod kuće i brine se o djetetu, zbog velike povezanosti majke i djeteta.

Takav oblik podupirali su brojni psiholozi, pedijatri i dr. Mišljenja su kako otac nema direktne vrijednosti pri podizanju djeteta, već samo indirektan utjecaj kao izvor financija.

Razvojem društva i napredovanjem znanosti teza je napuštena zbog spoznaja koje ju opovrgavaju.

2. Parental sharing ili ideal dijeljenog roditeljstva: podrazumijeva aktivnu uključenost oba roditelja u brigu o djetetu

3. Intergenerational care ili ideal međugeneracijske skrbi: smatra se najboljim u odsustvu roditelja. Prve generacije (baka, djed) brinu za treću generaciju (djecu)

4. Professional care ili ideal profesionalne skrbi: unutar ovog ideala zagovara se korištenje jaslica ili vrtića kao važne javne institucije koja pomaže u razvoju i socijalizaciji djeteta.

5. Surrogat mother ili ideal „zamjenske“ majke: ovaj ideal govori da se najbolja skrb dobiva od majke i kad ona nije biološka majka.

Zadnjih 50-ak godina većina OECD zemalja bila je zahvaćena nizom društvenih promjena koje su imale značajan utjecaj na obitelj. U razdoblju socijalnog liberalizma došlo je do povećanja potrebe pojedinca za vlastitom autonomijom.

S druge strane državne su institucije povećale prava parovima koji žive u kohabitaciji te se time smanjio broj brakova zbog velike averzije rizika kojeg donosi brak.

Najvažnija promjena koja se dogodila je bila na području ženskih prava gdje je uspostavljena ravnopravnost spolova ne samo u privatnom životu već i na poslovnoj razini.

⁸ Adema W. i Thévenon, O. (2009) The OECD Family Database. *Developing a Cross-National Tool for Assessing family Policies and Outcomes* [online], Dostupno na: https://cdn.uclouvain.be/public/Exports%20reddot/demo/documents/Thevenon_Base_OCDE.pdf [10.9.2019.]

U razdoblju pojavljivanja neoliberalne ekonomije razvijalo se slobodno tržište kojemu je cilj bio ostvarivanje većeg profita što je za posljedicu imalo poboljšanje u zapošljavanju muškaraca i žena. Pojedinci su bili privučeni uspjehom i profitom što je negativno utjecalo na sklapanje brakova i osnivanje obitelji zbog još veće averzije prema braku.⁹

Većina ljudi preferira stil života koji nudi komfor i vlastitu slobodu. Države nastoje raznim obiteljskim mjerama, olakšicama i uslugama pružiti ljudima dovoljno sigurnosti i mogućnosti kako bi mogli uskladiti privatni i poslovni život te osnovati vlastitu obitelj. Aktivnim mjerama kao što su: pronalazak posla, produktivno sudjelovanje u društvu država je usmjerena na posebne skupine ljudi koje se suočavaju s poteškoćama na tržištu rada.¹⁰

Osim toga postoje državne mjere koje omogućavaju posebnim skupinama ljudi povlastice u vidu plaćenih stanarina, režija, rata kredita, novčanih poticaja koji im pomažu ublažiti njihove trenutne troškove stanovanja kako bi mogli osnovati obitelj.¹¹

⁹ Olivetti C. i Petrongolo B. (2017) The Economic Consequences of Family Policies: *Lessons from a Century of Legislation in High-Income Countries* [online], Journal of Economic Perspectives. Dostupno na: http://personal.lse.ac.uk/petrongolo/whole_manuscript_JEP.pdf [10.9.2019.]

¹⁰ Immervoll H. (2012) *Activation policies in OECD Countries : an overview of current approaches* [online], Social Protection Discussion Papers and Notes. The World Bank, Dostupno na: http://web.worldbank.org/archive/website01536/WEB/IMAGES/SPL_P-69.PDF [12.9.2019.]

¹¹ Thévenon, O. i Manfredi T. (2018) OECD Social, Employment and Migration working paper : *Child poverty in the OECD: Trends, determinants and policies to tackle it* [online], 218. Dostupno na: https://www.oecd-ilibrary.org/employment/child-poverty-in-the-oecd_c69de229-en [12.9.2019.]

3. USPOREDBA OBITELJSKIH POLITIKA U OECD ZEMLJAMA

3.1. Utjecaj obiteljskih politika na fertilitet i rad

Od početka 2000. godine dogodio se rast fertiliteta u OECD zemljama.

Gospodarski razvoj imao je dvosmislen učinak. Povećanjem ekonomske aktivnosti obitelji dogodio se porast fertiliteta u obiteljima koje zbog loše egzistencije prije nisu imale djecu ili ih nisu htjeli imati. Povećanjem prihoda ulaže se u ljudski kapital. Osim toga u većini slučajeva gospodarski rast utjecao je i na obrazovanje žena, postajale su sve samostalnije.

Neki autori navode da veća emancipacija žena i njihova ravnopravnost pri zapošljavanju utječe na opadanje fertiliteta jer ih se sve više okreće karijeri te se tek u kasnijim godinama odlučuju za obitelj. U prošlosti majka nije žrtvovala nikakvu zaradu osnivanjem obitelji, dok je danas to uobičajno. Politike za raspodjelu neizravnih troškova povezanim s odgajanjem djece u društvu postale su važna sredstva za postizanje dvostrukih ciljeva veće zaposlenosti i veće stope nataliteta. Kako bi riješile sukobe između obiteljskih i radnih obaveza, žene trebaju biti u mogućnosti odabrati ono što je za njih najbolje.¹² Obiteljske politike razvijenih zemalja osiguravaju različite oblike novčanih pomoći koje poboljšavaju životni standard obitelji te time i povećavaju rast fertiliteta. Svaka država se razlikuje prema svojim ideološkim čimbenicima i intervencijama. U većini zemalja prevladava ravnopravnost pri zapošljavanju te nema toliko utjecaja bračne zajednice na odluke. Iako je nekada teško prognozirati što će biti u budućnosti, sada se već može uvidjeti da je intenzitet društvenih promjena velik. Postoje razna istraživanja u kojima se tvrdi kako će trend zapošljavanja žena rasti te će se sve više žena odlučivati na fakultetsko obrazovanje.

Od OECD država izdvojila bih Dansku kao jedinu od nordijskih OECD država koja je uspjela izbalansirati roditeljske i radne obveze i danas se smatra idealnom državom za ostvarivanje obitelji zbog svih povlastica koje nude ne samo svojim državljanima već i migrantima. Poslodavci i sindikati su također omogućili radnicima da se odluče za fleksibilnije radno vrijeme. Porodiljni dopust traje kratko, ali je zato dobro plaćen te su javne usluge prilagođene potrebama svakog roditelja i djeteta što uvelike olakšava roditeljima bezbrižnu budućnost.

¹² D'Addio C.A. i Mira d'Ercole M. (2005) OECD Social, Employment and Migration working paper: *Trends and Determinantes of Fertility Rates in OECD Countries: The Role of Policies* [online], 27. Dotupno na :<http://www.oecd.org/social/family/35304751.pdf> [12.9.2019.]

Važnost ulaganja u obitelj iskazuje se i u brojkama gdje je prikazano kako su nordijske zemlje uspjele povećati BDP per capita za 10% do 20%. Njihove mjere dovele su do smanjivanja razlika među spolovima u zaposlenosti, točnije na 4 postotna poena. Novi Zeland, Irska, Velika Britanija, Australija, SAD pružaju manje novčane pomoći roditeljima osim u slučajevima kada su obitelji na egzistencijalnoj granici.

Smanjenje nataliteta koje je u razvijenim zemljama nastupilo nakon Drugog svjetskog rata, a naročito tijekom 1970-tih, 1980-tih te 1990-tih, primarno je bila posljedica kasnijeg ulaska u brak što je dovelo do kasnije dobi rađanja prvog djeteta zbog čega je većina tih zemalja sredinom 1980-tih godina imala između 10 i 14 živorođenih na 1000 stanovnika. Prirodna stopa prirodnog prirasta nije prelazila 0,5 promila. Stopa nataliteta bila je 1985. godine najniža u SR Njemačkoj gdje je iznosila 9,6 promila, u Italiji 10,1 promila, u Danskoj 10,5 promila, Luksemburgu 11,2 promila, Belgiji 11,6 promila te u Švedskoj 11,8 promila. Najviše stope nataliteta zabilježene su u Irskoj 17,6 promila i u Nizozemskoj 16,0 promila.¹³

Ukupna stopa fertiliteta, kao statistički najbolji pokazatelj najniža je bila 1985. u Njemačkoj. Najviša ukupna stopa fertiliteta tada je bila u Turskoj. Zbog tendencije nižih ukupnih stopa fertiliteta vodile su se brojne rasprave o problemu starenja stanovništva i o brojnim gospodarskim, zdravstvenim, socijalnim i društvenim posljedicama.

Ulaskom u 21. stoljeće pad nataliteta se i dalje povećavao, dok je stopa mortaliteta bila visoka. Taj negativan učinak doveo je zemlje do prirodne depopulacije.

Stope prirodnih promjena pokazuju kako je 1990-tih za razvijene zemlje karakterističan proces generacijske depopulacije ukupnog stanovništva. Pokazatelji koji su bili karakteristični i u ovim OECD zemljama klasificirani su u tri skupine prema brojčanoj razini stope nataliteta, prirodnog pada ili rasta i ukupne stope fertiliteta. Prvu grupu s najnižim stopama 1990-tih imale su: Njemačka, Italija i Austrija. Među njima, najnižu stopu nataliteta i ukupnu stopu fertiliteta imala je Italija. Drugu grupu čine zemlje s nešto višom razinom stope nataliteta i ukupne stope fertiliteta u 1990-tim godinama, a iznosi njihovih stopa su također bili ispod razine koja je potrebna za povećanje broja stanovnika. U tu skupinu spadaju: Velika Britanija, Francuska, Nizozemska i Finska. Najintenzivnije smanjenje stope bilo je u Velikoj Britaniji 2000-te godine, dok je u Francuskoj i Nizozemskoj porasla.

¹³ Wertheimer-Baletić, A. (2005.) Razred za društvene znanosti: *Populacijska politika u razvijenim europskim zemljama*. [online], 43. str.297-330 Dostupno na: <http://mahazu.hazu.hr/~azrnic/eRad492/Rad492WertheimerB.pdf> [pristupano: 17.8.2019.]

Treću grupu čine Švedska i Norveška koje su i u 1990-tim bile razvijene zemlje s tada najvišom stopom fertiliteta. Iako su oscilacije bile vidljive i u tim zemljama, te zemlje danas imaju ukupnu razinu fertiliteta iznad minimalne razine.

Velika recesija koja je pogodila svjetsku ekonomiju u razdoblju od 2007. do 2008. godine naglo je prekinula razdoblje od relativnog rasta te je dovela do naglog porasta nezaposlenosti. U većini europskih OECD zemalja nezaposlenost je porasla s ispod 7% na više od 10%. Povećanje nezaposlenosti neizbježno je vratilo tržište rada u središte problema svake države te su tada bile provedene „strategije aktiviranja“ za pomoć nezaposlenima i drugim rizičnim skupinama.¹⁴

Razlike u produktivnosti i radnom vremenu utječu na način na koji ljudi usklađuju svoj i profesionalni život. Podaci OECD-a pokazali su da ljudi u Španjolskoj i Grčkoj imaju dulje radno vrijeme te je njihova produktivnost manja od radnika u Njemačkoj i Nizozemskoj.¹⁵

¹⁴ Martin J.P. (2014) *Activation and Active Labour Market Policies in OECD Countries: Stylized Facts and Evidence on their Effectiveness*. IZA Policy Paper. 84 [online], Dostupno na : <http://ftp.iza.org/pp84.pdf> [12.9.2019.]

¹⁵ Davaki, K (2016) *Demography and Family Policies from a Gender Perspective*. Directorate General for Internal Policies, Policies Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, Gender Equality, European Parliament, Brussels. [online] Dostupno na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571394/IPOL_STU\(2016\)571394_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571394/IPOL_STU(2016)571394_EN.pdf) [12.9.2019.]

Tabela 1: Ukupna stopa fertiliteta

Država/Godina	1980	1985	1990	1995	2001	2005	2007	2011	2015	2016	2017
Australija	1,89	1,92	1,9	1,82	1,73	1,85	1,99	1,92	1,79	1,79	1,74
Austrija	1,65	1,47	1,46	1,42	1,33	1,41	1,39	1,43	1,49	1,53	1,52
Belgija	1,68	1,51	1,62	1,55	1,64	1,74	1,8	1,81	1,69	1,7	1,62
Kanada	1,68	1,61	1,71	1,62	1,51	1,54	1,66	1,61	1,56	1,54	1,5
Čile	2,72	2,66	2,59	2,35	2,01	1,84	1,88	1,88	1,79	/	1,77
Češka	2,1	1,96	1,89	1,28	1,15	1,28	1,44	1,43	1,57	1,63	1,69
Danska	1,55	1,45	1,67	1,81	1,75	1,8	1,84	1,75	1,71	1,79	1,75
Estonija	2,02	2,12	2,05	1,38	1,32	1,52	1,69	1,61	1,58	1,6	1,59
Finska	1,63	1,64	1,79	1,81	1,73	1,8	1,83	1,83	1,65	1,57	1,49
Francuska	1,95	1,81	1,78	1,71	1,88	1,92	1,95	2	1,92	1,89	1,86
Njemačka	1,56	1,37	1,45	1,25	1,35	1,34	1,37	1,39	1,5	1,6	1,57
Grčka	2,23	1,68	1,39	1,28	1,25	1,34	1,41	1,4	1,33	1,38	1,35
Mađarska	1,92	1,83	1,84	1,57	1,31	1,32	1,32	1,24	1,44	1,49	1,49
Island	2,48	1,93	2,31	2,08	1,95	2,05	2,09	2,02	1,81	1,75	1,71
Irska	3,23	2,5	2,12	1,85	1,96	1,88	2,03	2,04	1,94	1,87	1,88
Izrael	3,23	2,5	2,12	1,85	1,96	1,88	2,03	2,04	1,94	1,91	3,11
Italija	3,14	3,12	3,02	2,88	2,89	2,84	2,9	3	3,09	3,11	1,32
Japan	1,68	1,45	1,36	1,19	1,25	1,32	1,37	1,39	1,35	1,34	1,43
Koreja	1,75	1,76	1,54	1,42	1,33	1,26	1,34	1,39	1,45	1,44	1,05
Latvija	2,82	1,66	1,57	1,63	1,3	1,08	1,25	1,24	1,24	1,17	1,69
Litva	1,9	2,09	2,01	1,26	1,22	1,39	1,54	1,33	1,7	1,74	1,63
Luksemburg	1,5	1,38	1,62	1,67	1,66	1,62	1,61	1,51	1,47	1,41	1,39
Meksiko	4,71	3,9	3,36	2,98	2,6	2,45	2,38	2,26	2,19	2,18	2,15
Nizozemska	1,6	1,51	1,62	1,53	1,71	1,71	1,72	1,76	1,66	1,66	1,62
Novi Zeland	2,03	1,93	2,18	1,98	1,97	1,97	2,18	2,09	1,99	1,87	1,81
Norveška	1,72	1,68	1,93	1,87	1,78	1,84	1,9	1,88	1,73	1,71	1,62
Poljska	2,28	2,33	1,99	1,55	1,32	1,24	1,31	1,3	1,29	1,36	1,45
Portugal	2,18	1,72	1,56	1,41	1,46	1,42	1,35	1,35	1,3	1,36	1,37
Slovačka	2,31	2,25	2,09	1,52	1,2	1,25	1,25	1,45	1,4	1,48	1,52
Slovenija	2,11	1,72	1,46	1,29	1,21	1,26	1,38	1,56	1,57	1,58	1,62
Španjolska	2,22	1,64	1,36	1,17	1,24	1,33	1,38	1,34	1,33	1,34	1,31
Švedska	1,68	1,73	2,14	1,74	1,57	1,77	1,88	1,9	1,85	1,85	1,78
Švicarska	1,55	1,52	1,59	1,48	1,38	1,42	1,46	1,52	1,54	1,54	1,52
Turska	4,63	3,76	3,07	2,75	2,37	2,12	2,16	2,05	2,15	2,11	2,07
Velika Britanija	1,9	1,79	1,83	1,71	1,63	1,76	1,86	1,91	1,8	1,79	1,74
SAD	1,84	1,84	2,08	1,98	2,03	2,06	2,12	1,89	1,84	1,82	1,77

Izvor: OECD Family database. Dostupno na: <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>

U tabeli 1. prikazana je ukupna stopa fertiliteta u OECD zemljama za razdoblje od 1980.-2017. godine. Ukupna stopa fertiliteta označava prosječan broj živorođene djece koju bi rodila prosječna žena tokom svog fertilnog perioda. Najveću ukupnu stopu fertiliteta (u daljnjem tekstu TFR) imale su 1980. godine Turska i Meksiko (TFR preko 4). Krajem 2000-tih nakon kontinuiranog pada dolazi do povećanja stopa. Danas, kada je sve dostupno, a tehnologija i znanost svakim danom sve više napreduju, većina zemalja ima TFR ispod 2, jedino Meksiko, Izrael i Turska imaju TFR veći od 2.

Tabela 2. Prosječna dob žena pri prvom porodu

Zemlja/Godine	1995.	2016.
SAD	24,5	26,6
Latvija	/	26,8
Slovačka	/	27,0
Poljska	23,7	27,2
Litva	23,2	27,3
Estonija	23,0	27,5
Izrael	25,2	27,6
Mađarska	23,8	27,8
Island	24,9	27,8
Češka	23,3	28,2
Kanada	26,3	28,5
Francuska	/	28,5
Belgija	27,3	28,8
Slovenija	24,9	28,8
Velika Britanija	26,6	28,9
Finska	27,2	29,0
Norveška	26,4	29,0
Austrija	25,7	29,2
Švedska	/	29,2
Danska	27,4	29,3
Njemačka	/	29,4
Portugal	25,7	29,6
Nizozemska	28,4	29,8
Irska	27,3	30,1
Grčka	26,7	30,3
Luksemburg	27,4	30,5
Japan	27,5	30,7
Švicarska	28,1	30,7
Španjolska	28,4	30,8
Italija	28,1	31,0
Koreja	26,5	31,4
OECD :	/	28,9

Izvor: OECD Family database. Dostupno na: <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>

Tabela 2. nam prikazuje prosječnu dob žena pri prvome porodu 1995. i 2016. godine gdje je vidljivo da je u današnje vrijeme dob majki prilikom prvog poroda veća nego 1995. godine.

U većini OECD zemalja prosječna dob žene pri prvom porodu je 28 ili više godina. Samo u Meksiku prosječna dob je 28 ili manje, dok u Mađarskoj, Latviji, Litvi, Poljskoj, Slovačkoj, Turskoj i SAD-u prosječna dob je između 22 i 30 godina. U ostalim OECD zemljama prosječna dob je 28 i više godina.¹⁶

Tabela 3. Prosječan broj kućanstava s djecom 2015. godine

Država	Ukupno %	Parovi s djecom	Samohrani roditelj s djecom
Turska	3,50	4,00	2,70
Izrael	3,32	4,75	3,15
Slovačka	2,80	3,80	2,60
Irska	2,70	4,10	2,80
Koreja	2,70	3,70	2,50
Novi Zeland	2,66	3,94	2,70
Australija	2,56	3,95	2,82
Portugal	2,50	3,50	2,40
Španjolska	2,50	3,70	2,40
Kanada	2,47	3,93	2,71
Belgija	2,40	3,90	2,70
Japan	2,33	3,85	2,73
Češka	2,30	3,70	2,50
Francuska	2,30	3,90	2,60
Grčka	2,30	3,70	2,40
Mađarska	2,30	3,80	2,50
Italija	2,30	3,70	2,40
Latvija	2,30	3,60	2,40
Luksemburg	2,30	3,80	2,50
Slovenija	2,30	3,80	2,50
Velika Britanija	2,30	3,90	2,80
Austrija	2,20	3,80	2,50
Nizozemska	2,20	3,90	2,60
Bugarska	2,20	3,50	2,40
Finska	2,10	4,10	2,50
Danska	2,00	3,90	2,60
Njemačka	2,00	3,70	2,40
Švedska	1,80	3,90	2,60
Prosjek 34. OECD zemalja	2,46		

Izvor: OECD Family database. Dostupno na: <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>

¹⁶ OECD Family Database (2019) *Age of mothers at childbirth and age-specific fertility*. Dostupno na: http://www.oecd.org/els/soc/SF_2_3_Age_mothers_childbirth.pdf [pristupano:18.8.2019.]

Tabela 3. prikazuje prosječan broj kućanstava s djecom odabranih OECD zemalja.

Za usporedbu, uzeti su podaci o parovima s djecom te o samohranim roditeljima s djecom.

Kućanstva samohranih roditelja i djece u većini OECD zemalja čine znatnu manjinu od oko 5-10%. Međutim u nekim državama (npr. Novi Zeland), samohrani roditelji s djecom čine oko 11% kućanstava, dok u Japanu takva kućanstva zauzimaju manje od 3%. Udio kućanstava samo s jednim roditeljem utječe i na sklonost mladih za rano napuštanje roditeljskog doma te i sklonost starijih osoba da žive s djecom. Takva kućanstva čine oko 40% kućanstava u Finskoj i Norveškoj, u Portugalu taj udio iznosi 20% dok u Meksiku iznosi manje od 10%.

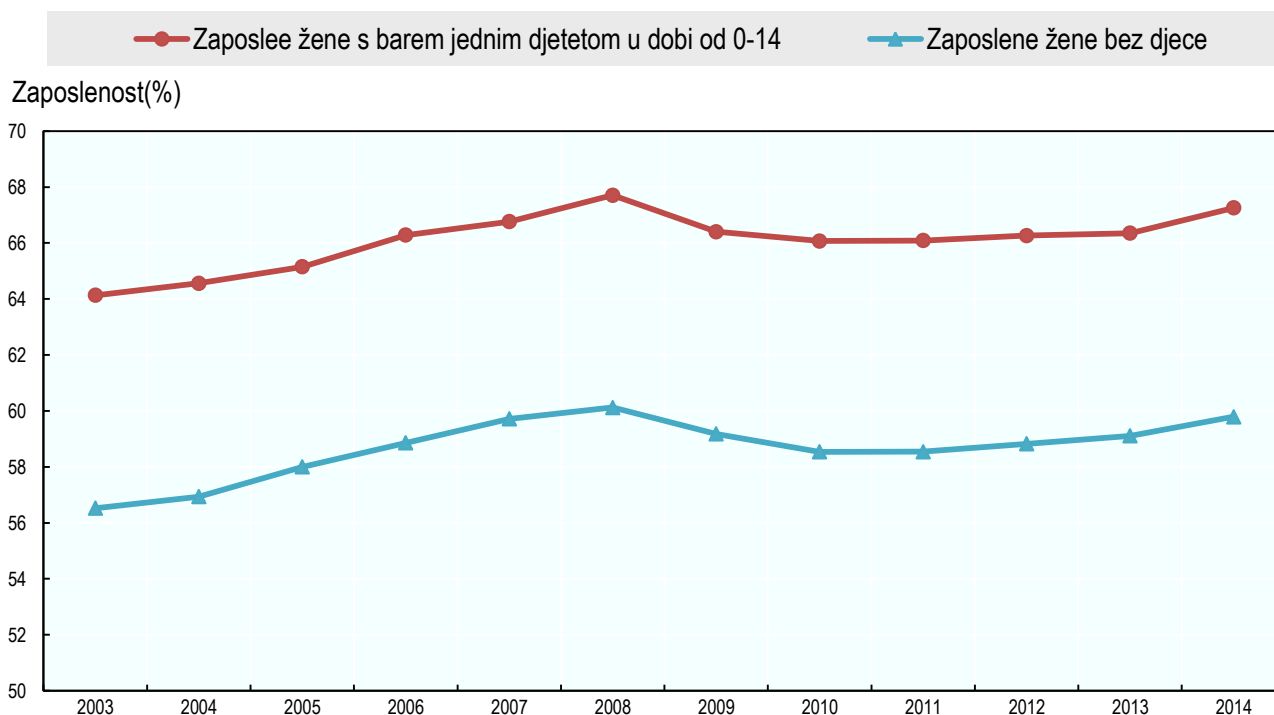
Tabela 4. Veličina kućanstva prema broju djece 2015. godine

Država	Bez djece	1 dijete	2 djece	3 ili više djece	Udio kućanstava s djecom mlađom od 6 godina
Austrija	74,07	12,81	9,72	3,39	9,98
Belgija	67,43	13,85	12,72	6,01	12,78
Češka	68,37	14,75	14,10	2,78	13,20
Danska	70,55	12,43	12,32	4,69	11,39
Finska	77,61	9,34	8,74	4,32	9,56
Francuska	68,36	13,36	12,65	5,63	12,66
Njemačka	78,17	11,32	8,04	2,47	8,23
Grčka	73,42	12,69	11,06	2,82	8,06
Mađarska	70,78	14,74	10,23	4,25	10,66
Irska	58,47	14,78	15,61	11,14	18,66
Italija	69,94	15,45	12,17	2,43	10,26
Japan	76,96	10,90	9,49	2,66	8,66
Latvija	68,50	18,07	10,69	2,74	12,97
Luksemburg	66,13	14,54	14,75	4,58	11,79
Meksiko	41,32	23,75	20,53	14,38	/
Nizozemska	71,23	11,24	12,74	4,78	10,50
Novi Zeland	66,99	13,32	12,81	6,88	/
Norveška	71,64	12,68	11,08	4,60	/
Poljska	61,61	18,47	15,16	4,76	15,02
Portugal	63,80	21,39	12,66	2,15	11,59
Slovačka	62,81	17,27	15,23	4,69	13,68
Slovenija	69,80	14,05	12,81	3,34	11,57
Španjolska	66,02	17,64	13,53	2,81	12,43
Švedska	78,37	8,47	9,89	3,27	9,36
Turska	45,69	20,79	19,73	13,79	25,38
Velika Britanija	68,45	13,77	12,62	5,15	14,95
SAD	66,61	14,15	12,00	7,24	/
Prosjek 32 OECD države	67,57	14,72	12,65	5,07	/

Izvor: OECD Family database. Dostupno na: <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>

Tabela 4. prikazuje kućanstva prema broju djece. 2015. godine bez djece je bilo najviše kućanstava u Švedskoj, Njemačkoj i Finskoj. Meksiko ima najmanji udio kućanstava bez djece 41,32%, dok Turska uz Meksiko ima najveći udio kućanstava s troje ili više djece. U svim zemljama najčešća su kućanstva bez djece, dok je udio kućanstava s jednim djetetom ili dvoje u prosjeku između 11-16%. Analizirajući ove podatke može se zaključiti kako zemlje koje su trenutno najtraženije prilikom migracija iz drugih država imaju najviše obitelji s dvoje ili troje djece.

Grafikon 1. Stopa zaposlenosti majki u razdoblju od 2003.-2014. godine

Izvor: OECD Family database. Dostupno na: <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>

Grafikon 1. prikazuje trend rasta zaposlenosti majki u razdoblju od 2003. do 2014. godine za 18 OECD zemalja (Australija, Belgija, Kanada, Češka, Estonija, Grčka, Mađarska, Latvija, Luksemburg, Nizozemska, Novi Zeland, Portugal, Slovačka, Slovenija, Španjolska, Švicarska, Velika Britanija, SAD). Na grafikonu je vidljivo da je vrhunac kontinuirane stope rasta zaposlenosti bio 2008. godine. Uspoređivanjem podataka vidljivo je kako žene s barem jednim djetetom imaju veći postotak zaposlenosti nego žene bez djece. U većini ovih zemalja zaposlenost majki je rasla kako se povećavala dob djeteta. Kod nekih zemalja razlike između

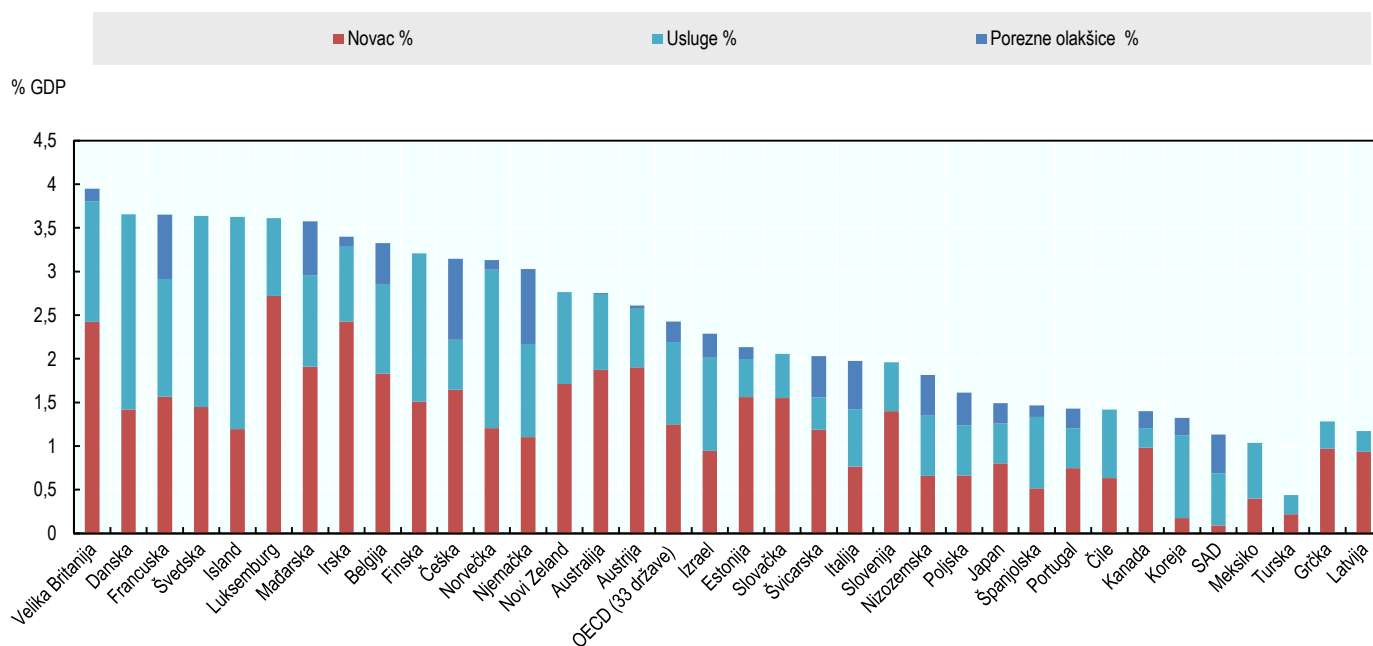
zaposlenosti majki djece u dobi od 0-2 godine ili starije djece od 6-14 godina su relativno male ili niske.

Razina zaposlenosti majki koje imaju djecu u dobi od 0-2 godine u Finskoj je 38% manja nego zaposlenost majki koje imaju djecu u dobi od 6-14 godina u Češkoj, Mađarskoj i Slovačkoj.

U Estoniji, roditelj koji se nalazi na dopustu podrazumijeva se da je ekonomski neaktivna osoba, što može negativno utjecati na zaposlenost majki s malom djecom. Obiteljske politike ovih država svojim uređenim pravnim sustavom doprinose zaštiti i ravnopravnosti majki u pronalasku ili očuvanju posla.

3.2. Društveni pokazatelji ulaganja u razvoj obitelji

Grafikon 2. Javni izdaci obiteljskih povlastica u udjelu GDP-a za 2015. godinu

Izvor: OECD Family database. Dostupno na: <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>

Grafikon 2. prikazuje javnu potrošnju u izdvojenim OECD zemljama koje pružaju financijsku podršku obiteljima.

Financijska podrška prodijeljena je u tri vrste:

1. Novčane pomoći u obliku dječjeg doplatka i plaćenih dopusta
2. Plaćene usluge koje uključuju izravno financiranje ili subvencioniranje javnih institucija (vrtići, jaslice)
3. Porezne olakšice gdje npr. prihod od dječjeg doplatka ne ulazi u poreznu osnovicu.

Porezni sustavi u Belgiji, Njemačkoj, Francuskoj, Irskoj, Portugalu i Švicarskoj omogućuju obiteljima s većim brojem djece niži oporezivi dohodak, no te mjere ne vrijede i u ostalim državama. Zemlje OECD-a u prosjeku troše 2,40% BDP-a na obiteljske naknade s velikim varijacijama u pojedinim zemljama.

Novčani izdaci obiteljima prelaze 3% BDP-a u Danskoj, Francuskoj, Mađarskoj, Islandu, Luksemburgu, Švedskoj i Velikoj Britaniji, dok su davanja u Kanadi, Čileu, Japanu, Koreji, Meksiku, Portugalu, Španjolskoj, Turskoj i u SAD-u ispod 2 % BDP-a.

U većem postotku zemlje OECD-a troše više davanja u novcu nego što koriste usluge i porezne olakšice. Iznimke su Španjolska, Danska, Finska, Island, Izrael, Koreja, Meksiko, Nizozemska, Norveška, Španjolska, Švedska i SAD gdje su davanja za usluge veća.

U Češkoj, Francuskoj, Njemačkoj, Mađarskoj i Italiji izdaci za porezne olakšice za obitelj dosežu više od 0,5% BDP-a.

Javna potrošnja u kojoj se izdvajaju davanja za djecu prema dobi izračunava se pomoću podataka o javnim davanjima za obrazovanje i ostalim socijalnim izdacima.

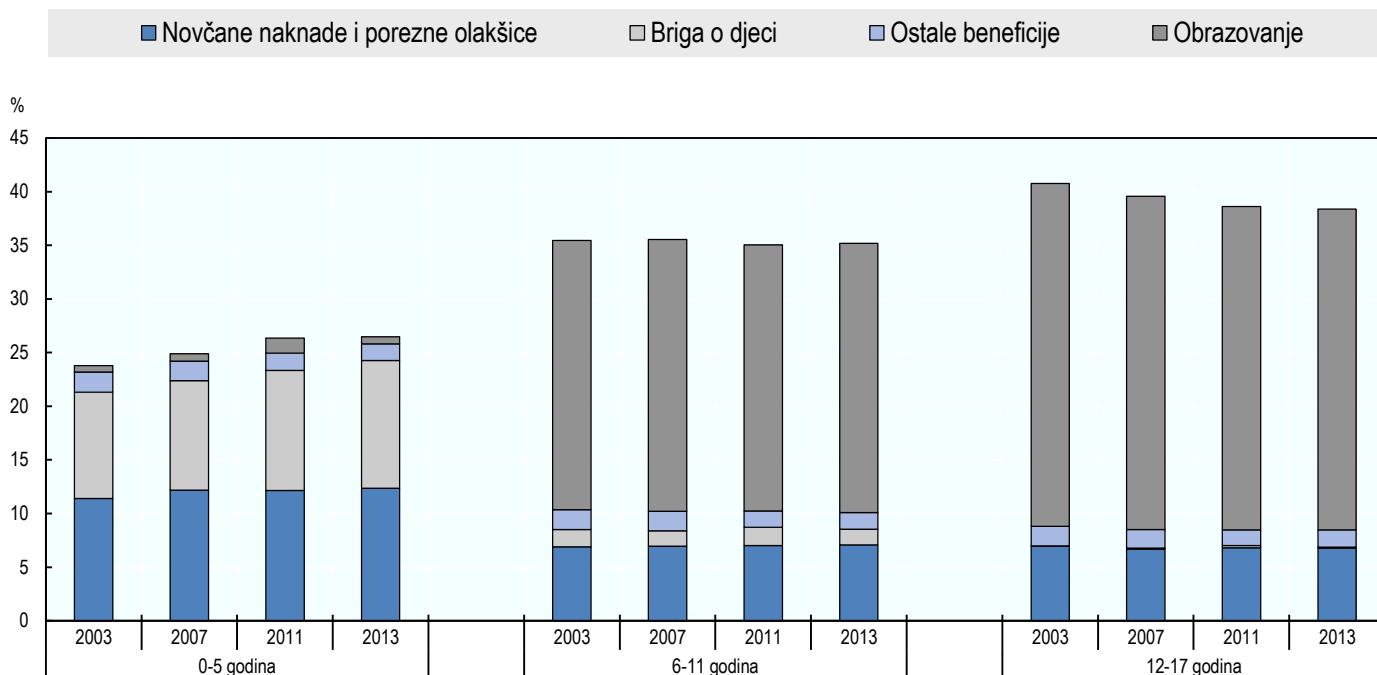
Obuhvaćaju se tri dobne skupne djece: rano djetinjstvo (0-5 godina) , srednje djetinjstvo (6-11 godina) te kasno djetinjstvo (12-17 godina).

Vrste javnih izdataka su: novčane naknade i poreze olakšice, briga o djeci i ostale beneficije i obrazovanje. Na temelju podataka izračunat je prosjek OECD zemalja koji nam prikazuje koliko novčanih davanja odlazi u pojedinu skupinu prema dobi djece. Oko 26% novčanih beneficija izdvaja se za djecu u prvoj skupini, u drugoj skupini tj. srednjem djetinjstvu taj udio raste na 35% dok se tek u kasnom djetinjstvu povećava na 38%.

Novčani izdaci koji su namijenjeni djeci u ranom djetinjstvu usmjereni su u oblicima novčanih naknada koje dobivaju roditelji koji brinu o njima, dok je potrošnja novčanih izdataka u kasnijim godinama usmjerena na javna ulaganja u obrazovanje.

Grafikon 3. i tabela 5. prikazuju javne izdatke za obrazovanje i novčane naknade za razdoblje od 2003. do 2013. godine.

Grafikon 3. Javni izdaci za obrazovanje i novčane naknade za razdoblje 2003-2013. godine

Izvor: OECD Family database. Dostupno na: <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>

Tabela 5. Javni izdaci za obrazovanje i novčane naknade za razdoblje 2003-2013. u %

	Godina	Novčani izdaci i porezne olakšice	Briga o djeci	Ostale beneficije	Obrazovanje
0-5 godina	2003	11,39	9,91	1,88	0,61
	2007	12,17	10,22	1,81	0,70
	2011	12,16	11,19	1,60	1,40
	2013	12,37	11,89	1,55	0,66
6-11 godina	2003	6,90	1,62	1,84	25,08
	2007	6,95	1,45	1,80	25,32
	2011	7,01	1,70	1,53	24,80
	2013	7,07	1,48	1,55	25,07
12-17 godina	2003	6,95	0,05	1,80	31,97
	2007	6,69	0,09	1,74	31,05
	2011	6,80	0,20	1,47	30,14
	2013	6,77	0,11	1,60	29,89

Izvor: OECD Family database. Dostupno na: <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>

3.3. Usporedba roditeljskih beneficija OECD zemalja

Dopusti namijenjeni za skrb djeteta roditeljima omogućavaju pravo na brigu o djeci u najranijoj dobi, dok s druge strane održavaju ravnotežu s tržištem rada.

Dijele se na: roditeljske dopuste: pravo majki koje je namijenjeno očuvanju zdravlja majke i djeteta prije i nakon poroda i roditeljske dopuste koji osiguravaju pravo oba roditelja koji slijede nakon roditeljskog dopusta.

Analiza sustava dopusta usmjerena je na:

- Trajanje dopusta i sigurnost zaposlenja za vrijeme dopusta
- Izdašnost naknada za vrijeme dopusta
- Fleksibilnost dopusta
- Rodnu dimenziju dopusta
- Kriterije za ostvarivanje prava na dopuste¹⁷

Ne postoji univerzalni konsenzus oko optimalne duljine trajanja dopusta. Zahvaljujući raznim istraživanjima o pozitivnim i negativnim učincima dopusta na položaj roditelja, osobito majki, na tržištu rada problematičnima se smatraju dopusti koji su kraći od šest mjeseci i dulji od dvanaest mjeseci. Duži dopusti dovode do nižih stopa zaposlenosti žena, slabije su plaćeni (često se radi o paušalnim naknadama) te mogu dovesti do veće izloženosti riziku siromaštva za vrijeme korištenja dopusta, ali i u starijoj dobi, budući da se u tom razdoblju uplaćuju niži doprinosi. Prekratki dopusti loše se odražavaju na dijete zbog brze odvojenosti od majke u najranjivijoj dobi.

¹⁷ Dobrotić, I (2015) *Politike usklađivanja obiteljskih obaveza i plaćenog rada i položaj roditelja na tržištu rada*. Revija za socijalnu politiku, 22. Dostupno na: https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/OPRD_skripta_2017_18%5B1%5D.pdf [pristupano:10.9.2019.]

U daljnjem dijelu rada napravljena je tabela 6. gdje su prikazani tjedni porodiljnog dopusta za majke te novčane naknade namijenjene njoj, tjedni roditeljskog dopusta (otac, majka) te novčane isplate namijenjene njima i briga o djeci. U usporedbi podataka za 21 OECD zemlju u tabeli su izdvojene 3 godine: 1980., 1990. i 2010. dok su u opisu uključene i ostale godine.

Australija: Vidljivo je da 1980. i 1990. nisu bila ostvariva nikakva prava. Tek je 1996. godine uvedeno pravo roditelja koji su imali pravo na neplaćeni dopust do 52 tjedna. 2011. godine uvedena je nacionalna shema prema kojoj roditelji imaju pravo na plaćenih 18 tjedana dopusta u iznosu minimalne nacionalne plaće.¹⁸

Austrija: Već 1911. godine uveden je bio plaćeni porodiljni dopust majkama koji je trajao 4 tjedna i uključivao je novčanu naknadu od 60% zarade.

1958. godine porodiljna naknada je bila jednaka iznosu od 100% zarade te se mogla isplaćivati i za korištenje dopusta prije i poslije poroda.

1990. godine porodiljni dopust produžen je na 24 mjeseca, ali se je 1995. godine smanjio na 18 mjeseci. Kako je 2008. godine naknada za roditeljski dopust zamijenjena naknadom za brigu o djeci, roditelji mogu birati između tri opcije ovisno o dobi djeteta.

Belgija: Već 1894. godine uveden je porodiljni dopust koji je uključivao 6 tjedana plaćenog dopusta po paušalnoj naknadi koja je bila zakonski određena. 1998. godine uveden je zakon o roditeljskom dopustu koji svakom roditelju omogućuje dopust u iznosu od 3 mjeseca, plaćen je, te se taj dopust može koristiti sve dok dijete ne navrší četiri godine života.

Kanada: 1971. godine uveden je prvi plaćeni porodiljni dopust koji je uključivao već tada 15 tjedana plaćenog dopusta. 1990. godine novi zakon roditeljima je omogućio plaćeni dopust od 10 tjedana koji ima iste pogodnosti kao i shema za korištenje porodiljnog dopusta samo od strane majke. 2001. godine trajanje dopusta produženo je na 35 tjedana.

Danska: Prvi plaćeni porodiljni dopust uveden je 1915. godine te je uključivao 2 tjedna plaćenog dopusta po paušalnoj naknadi. Tek 2002. godine produžen je do 32 tjedna.

¹⁸ Gauthier, A.H. (2011). Comparative Family Policy Database, *Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute and Max Planck Institute for Demographic Research (distributors)*. 3. Dostupno na: www.demogr.mpg.de [pristupano:21.8.2019.]

Finska: 1964. godine uveden je plaćeni porodiljni dopust koji je uključivao 9 tjedana dopusta. Država je 1985. godine uvela pravo na paušalnu naknadu tijekom dopusta za skrb o djeci do treće godine te tek 2010. godine ukupan majčin porodiljni dopust iznosi je 25,8 tjedana.

Francuska: 1913. godine uveden je porodiljni dopust majke koji je uključivao 8 tjedana plaćenog dopusta po paušalnoj naknadi.

1958. godine porodiljna naknada bila je jednaka 50% zarade te se isplaćivala za 6 tjedana prije poroda i 8 tjedana nakon. Država je uvela 1977. godine pravo na neplaćeni roditeljski dopust do 24 mjeseca.¹⁹

Njemačka: Porodiljni dopust za majke uveden je 1883. godine te je uključivao 6 tjedana.

1958. godine porodiljna naknada jednaka je 75-100% zarade te se mogla isplaćivati za vrijeme od 6 tjedana prije i nakon poroda.

Desetak godina kasnije roditeljski dopust proširen je na 12 tjedana.

2010. godine porodiljni dopust iznosio je do 14 tjedana.

Grčka: 1934. godine uveden je plaćeni porodiljni dopust majke koji je uključivao 12 tjedana dopusta. Tek 1958. godine roditeljske naknade računale su se u iznosu od 50% zarada.

Država je uvela 1990. godine odredbu kojom oba roditelja mogu iskoristiti dopust od 3 mjeseca za brigu o djetetu dok dijete ne navrši 3,5 godine. 2010. godine porodiljni dopust produžen je na 17 tjedana.

Irska: Porodiljni dopust uveden je 1913. Godine i uključivao je 4 tjedna plaćenog dopusta.

1998. godine oba roditelja dobivaju pravo na neplaćeni dopust od 14 tjedana svaki te su ga mogli iskoristiti dok dijete ne napuni 5 godina. Porodiljni dopust majke 2010. godine iznosio je do 24 tjedna.

Italija: Prvi porodiljni dopust uveden je 1919. godine te je uključivao 4 tjedna plaćenog dopusta. 1999. godine uvedena je mogućnost roditeljskog dopusta od 10 mjeseci koji je mogao biti iskorišten do devetog rođendana djeteta. 2010. godine porodiljni dopust je iznosio 21,7 tjedana.

¹⁹ Gauthier, A.H. (2011). Comparative Family Policy Database, *Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute and Max Planck Institute for Demographic Research (distributors)*. 3. Dostupno na: www.demogr.mpg.de [pristupano:21.8.2019.]

Japan: Prvi porodiljni dopust uveden je 1922. godine u iznosu od 10 tjedana plaćenog dopusta. Zakonom o dopustima 1992. godine uvedeno je pravo na neplaćeni dopust roditeljima do djetetove navršene prve godine. Novčane naknade su 2001. godine povećane na 40% iznosa od plaće.

Luksemburg: Prvi porodiljni dopust uveden je 1925. godine te je uključivao 8 tjedana plaćenog dopusta u iznosu od 50% tekućih zarada. Zakon o roditeljskom dopustu koji je uveden 1999. godine svakom roditelju daje pravo dopusta u vremenskom razdoblju od 6 mjeseci na puno radno vrijeme ili do 12 mjeseci na pola radnog vremena. 2010. godine porodiljni dopust iznosio je do 16 tjedana.²⁰

Nizozemska: Prvi porodiljni dopust uveden je 1913. godine i uključivao je 12 tjedana plaćenog dopusta u iznosu od 100% zarade.

Zakon o roditeljskim beneficijama 1990. godine svakom roditelju omogućio je pravo na neplaćeni dopust od 6 mjeseci. 2010. godine porodiljni dopust za majke iznosio je do 16 tjedana te su uvedene i porezne olakšice za oba roditelja.

Novi Zeland: Prvi porodiljni dopust uveden je 1926. godine te je uključivao 4 tjedna plaćenog dopusta. Prema novom Zakon 2002. godine plaćeni roditeljski dopust uključivao je najviše 12 tjedana koje je mogao samo jedan roditelj koristiti ili oba po pola. Osim toga, primatelj novčane naknade mora biti zaposlen kod istog poslodavca više od 12 mjeseci od očekivanog poroda.

Norveška: Prvi porodiljni dopust uveden je 1915. godine te je uključivao 8 tjedana plaćenog dopusta. 1978. godine uveden je neplaćeni dopust za skrb o djeci koji je zaštitio pravo roditelja da zadrži posao dok dijete ne napuni godinu dana.

Portugal: Prvi porodiljni dopust uveden je 1922. godine te je uključivao do 10 tjedana plaćenog dopusta. 2005. godine majke su mogle odlučiti žele li iskoristiti 120 dana dopusta te primiti 100% novčane naknade od iznosa plaće ili 150 dana te ostvariti primanja 80% novčane naknade.

²⁰ Gauthier, A.H. (2011). Comparative Family Policy Database, *Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute and Max Planck Institute for Demographic Research (distributors)*. 3. Dostupno na: www.demogr.mpg.de [pristupano:21.8.2019.]

Španjolska: Prvi porodiljni dopust uveden je 1929. godine te je uključivao do 10 tjedana plaćenog dopusta. 1958. godine novčana naknada kod porodiljnog dopusta iznosila je 60% iznosa od plaće te se mogla koristiti 6 tjedana prije i 6 tjedana nakon poroda.

2010. godine majke su mogle koristiti porodiljni dopust do 16 tjedana.

Švedska: Prvi porodiljni dopust uveden je 1931. godine s vremenskim rokom od 8 tjedana.

1958. godine porodiljne naknade bile su fiksne te su se mogle koristiti u maksimalnom trajanju od 90 dana. Zakonom iz 1978. godine roditelji su imali pravo na neplaćeni dopust do 18 mjeseci djetetovog života neovisno o plaćenom porodiljnom dopustu.

Zakon o dopustu iz 1978. godine daje pravo roditeljima na neplaćeni puni dopust za dijete do 18 mjeseci života.

Švicarska: Prvi porodiljni dopust uveden je 1911. godine te je uključivao 6 tjedana plaćenog dopusta. 2005. godine uveden je plaćeni porodiljni dopust u trajanju od 14 tjedana s isplata jednaki iznosu od 80% iznosa od zarade.

Velika Britanija: Prvi porodiljni dopust uveden je 1911. godine te je uključivao 4 tjedna plaćenog dopusta. 1961. godine porodiljna naknada plaćala se za razdoblje od 11 tjedana prije poroda i 7 tjedana nakon.

2007. godine porodiljni dopust produljen je na 39 tjedana, za oba roditelja omogućen je i neplaćeni dopust od 13 tjedana dok dijete ne napuni 5 godina.²¹

²¹ Gauthier, A.H. (2011). Comparative Family Policy Database, *Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute and Max Planck Institute for Demographic Research (distributors)*. 3. Dostupno na: www.demogr.mpg.de [pristupano:21.8.2019.]

Tabela 6. Prikaz dopusta u tjednima i novčanih naknada

Država	Godina	Ukupan broj tjedana majčinog porodiljnog dopusta	Porodiljni dopust majke prije rođenja djeteta	Porodiljni dopust majke nakon rođenja djeteta	Novčane naknade isplaćene majci tijekom porodiljnog dopusta	Ukupan broj tjedana roditeljskog dopusta (majka, otac)	Novčane naknade roditeljskog dopusta (majka, otac)	Ukupan broj tjedana za dječju skrb	Novčane naknade isplaćene za vrijeme dječje skrbi
Australija	1980	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Australija	1990	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Australija	2010	0	0	0	0,0	52	0,0	0	0,0
Austrija	1980	16	8	8	100,0	52	37,6	0	0,0
Austrija	1990	16	8	8	100,0	104	37,6	0	0,0
Austrija	2010	16	8	8	100,0	104	17,9	0	0,0
Belgija	1980	14	6	8	79,5	0	0,0	0	0,0
Belgija	1990	15	7	8	76,4	0	0,0	52	22,6
Belgija	2010	15	6	9	76,9	26	25,2	52	22,8
Kanada	1980	15	/	/	60,0	0	0,0	0	0,0
Kanada	1990	15	/	/	60,0	10	60,0	0	0,0
Kanada	2010	15	/	/	55,0	35	55,0	0	0,0
Danska	1980	18	4	14	90,0	0	0,0	0	0,0
Danska	1990	18	4	14	90,0	10	90,0	0	0,0
Danska	2010	18	4	14	39,1	32	39,1	0	0,0
Finska	1980	39	4	35	39,0	0	0,0	0	0,0
Finska	1990	17,5	4,2	13,3	80,0	31,6	80	156	22,5
Finska	2010	25,8	8,3	17,5	70,0	31,6	70	156	12,8
Francuska	1980	16	6	10	90,0	104	0,0	0	0,0
Francuska	1990	16	6	10	90,0	156	40,7	0	0,0
Francuska	2010	16	6	10	100,0	156	25,8	0	0,0
Njemačka	1980	14	6	8	100,0	0	0,0	0	0,0
Njemačka	1990	14	6	8	100,0	78	23,0	0	0,0
Njemačka	2010	14	6	8	100,0	156	22,3	0	0,0
Grčka	1980	12	6	6	50,0	0	0,0	0	0,0
Grčka	1990	12	6	6	50,0	26	0,0	0	0,0
Grčka	2010	17	8	9	50,0	26	0,0	0	0,0
Irska	1980	12	6	6	24,0	0	0,0	0	0,0
Irska	1990	14	7	7	70,0	0	0,0	0	0,0
Irska	2010	26	2	24	80,0	28	0,0	0	0,0
Italija	1980	23,7	10,7	13	80,0	26	30,0	0	0,0
Italija	1990	21,5	8,6	12,9	80,0	26	30,0	0	0,0
Italija	2010	21,7	4,3	17,3	82,0	44	30,0	0	0,0
Japan	1980	12	6	6	60,0	0	0,0	0	0,0
Japan	1990	14	6	8	60,0	0	0,0	0	0,0
Japan	2010	14	/	/	60,0	52	40,0	0	0,0
Luksemburg	1980	16	8	8	100,0	0	0,0	0	0,0

Luksemburg	1990	16	8	8	100,0	0	0,0	104	25,0
Luksemburg	2010	16	8	8	100,0	52	90,2	104	24,6
Nizozemska	1980	12	6	6	100,0	0	0,0	0	0,0
Nizozemska	1990	12	6	6	100,0	52	0,0	0	0,0
Nizozemska	2010	16	6	10	100,0	52	24,6	0	0,0
Novi Zeland	1980	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Novi Zeland	1990	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Novi Zeland	2010	0	0	0	0,0	14	100,0	0	0,0
Norveška	1980	0	0	0	0,0	18	100,0	52	0,0
Norveška	1990	0	0	0	0,0	24	100,0	52	0,0
Norveška	2010	0	0	0	0,0	56	100,0	104	9,8
Portugal	1980	12,9	4,3	8,5	100,0	0	0,0	0	0,0
Portugal	1990	12,9	4,3	8,5	100,0	26	0,0	0	0,0
Portugal	2010	17,1	4,3	12,9	100,0	26	25,0	0	0,0
Španjolska	1980	14	6	8	75,0	156	0,0	0	0,0
Španjolska	1990	16	8	8	75,0	156	0,0	0	0,0
Španjolska	2010	16	/	/	100,0	156	0,0	0	0,0
Švedska	1980	0	0	0	0,0	39	82,0	78	0,0
Švedska	1990	0	0	0	0,0	64	70,0	78	0,0
Švedska	2010	0	0	0	0,0	68,6	65,1	78	12,7
Švicarska	1980	10	4	6	0,0	0	0,0	0	0,0
Švicarska	1990	10	4	6	0,0	0	0,0	0	0,0
Švicarska	2010	14	0	14	80,0	0	0,0	0	0,0
Velika Britanija	1980	18	11	7	47,0	0	0,0	0	0,0
Velika Britanija	1990	18	11	7	45,0	0	0,0	0	0,0
Velika Britanija	2010	39	/	/	14,5	26	0,0	0	0,0
SAD	1980	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
SAD	1990	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
SAD	2010	0	0	0	0,0	0	0,0	12	0,0

Izvor: Gauthier, A.H. (2011). *Comparative Family Policy Database*

3.4. Subvencioniranje predškolskog odgoja

Subvencioniranje predškolskog odgoja iz javnih izvora pojavilo se razvijanjem tržišta koje je omogućilo provođenje ravnopravnosti zapošljavanja, a time se pojavila i potreba za predškolskim odgojem.

Teorija i praksa prikazuju puno koristi od organiziranja i subvencioniranja predškolskog odgoja kao što su npr. stvaranje preduvjeta za razvoj i obrazovanje djece neovisno o sredinama u kojima se nalaze te njihovu socijalizaciju, veća emancipacija žena, stimulacija fertiliteta.

Kada su majke zaposlene povećava se dohodak obitelji, a time obitelji imaju manju potrebu za subvencioniranjem što govori da su i javni izdaci u tom slučaju manji, no ukoliko bi bila suprotna situacija u kojoj bi obitelj morala plaćati punu cijenu programa predškolskog odgoja tada se javlja manji motiv za zapošljavanje što negativno djeluje na javne izdatke jer se u tom slučaju povećavaju. Subvencioniranje pomaže ekonomski ugroženim obiteljima pri odlukama o korištenju javnih usluga koje su namijenjene djeci. Kada majka ne mora brinuti za djecu tijekom radnog vremena tada se njena efikasnost povećava tj. veća je mogućnost iskorištavanja ljudskog kapitala.

Svaka država za sebe ima poseban proces i pravila dodjele subvencija.

U Tabeli 7. prikazani su javni izdaci koje odabrane OECD države izdvajaju za predškolsko obrazovanje i brigu o djeci. U prosjeku oko 0,7% BDP-a odabrane zemlje izdvajaju na rani odgoj i skrb s velikim razlikama u pojedinim zemljama kao npr. Francuska u kojoj se izdvaja oko 1% BDP-a, dok Novi Zeland i većina nordijskih zemalja izdvajaju 1.6%. Švedska izdvaja 1,6%, Island 1.8% , a manje od 0,5% BDP-a izdvajaju Japan, Portugal, Turska i SAD.

Tabela 7. Javni izdaci za predškolsko obrazovanje i brigu

Država	Briga o djeci	Predškolsko obrazovanje	Ukupno %
Island	0,9	0,9	1,8
Švedska	1,1	0,5	1,6
Danska	/	/	1,4
Francuska	0,6	0,7	1,3
Norveška	0,5	0,7	1,3
Finska	0,6	0,5	1,1
Novi Zeland	0,1	0,9	1,0
Koreja	0,6	0,3	0,9
Belgija	0,1	0,7	0,8
Izrael	0,1	0,7	0,8
Velika Britanija	0,1	0,7	0,8
Litva	0,1	0,6	0,7
Nizozemska	0,3	0,4	0,7
Australija	0,4	0,2	0,7
Meksiko	0,1	0,5	0,6
Mađarska	0,1	0,5	0,6
Njemačka	0,2	0,4	0,6
Italija	0,1	0,4	0,5
Španjolska	0,1	0,4	0,5
Slovačka	0,1	0,4	0,5
Malta	0,0	0,5	0,5
Čile	0,3	0,2	0,5
Japan	0,3	0,1	0,4
SAD	0,1	0,3	0,3
Turska	0,1	0,1	0,2
OECD prosjek	/	/	0,7

Izvor: OECD Family database. Dostupno na: <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>

S obzirom na skromne izgledе za ekonomski rast zemalja članica OECD-a do 2030. godine, zadatak fiskalne konsolidacije i smanjenja duga predstavljat će dugoročne pritiske na javne financije država. Mnoge zemlje članice OECD-a ostvarivat će vrlo teško održivu razinu održavanja opće pokrivenosti socijalnih naknada u sljedeća dva desetljeća.²² Potrebne su dugoročne fiskalne projekcije i scenariji budućih javnih troškova za zdravstveno osiguranjem, mirovine i socijalna davanja. Takve dugoročne projekcije i scenariji socijalne potrošnje trebaju biti nacionalni prioritet da bi se dovoljno rano osigurale nacionalne rasprave o ključnim socijalnim trošenjima kako bi se te odluke mogle odvijati na što transparentniji način.²³ Demografski trendovi mogu dovesti do rastućeg udjela stanovništva koji se nalaze u skupinama niskog dohotka od 2030. godine. U isto vrijeme trendovi na tržištu rada podrazumijevaju nejednakosti koje će rasti s poslovima koji se sve više polariziraju u one koji nisu plaćeni u skladu sa svojim kvalifikacijama. Rad je također postavljen da postane sve nesigurniji za mnoge s privremenim radnim mjestima do 2030. Predviđa se da će stope rasta zaposlenosti žena rasti, a nejednakosti u plaćama će padati.²⁴

²² Harkness S. (2012) *The future for low-income families and social cohesion* [online]. U: *The Future of Families to 2030* (str. 57-117). Paris, France Dostupno na: https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/67020/1/Future_Families_2030.pdf [pristupano:11.9.2019.]

²³ Fagnani J. (2012) *Work-family life balance: future trends and challenges* [online]. U: *The Future of Families to 2030* (str. 119-181). Paris, France Dostupno na: https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/67020/1/Future_Families_2030.pdf [pristupano:11.9.2019.]

²⁴ Haberkern K. i Schmid T. (2012) *The role of the elderly as providers and recipients of care* [online]. U: *The Future of Families to 2030* (str. 189-247). Paris, France Dostupno na: https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/67020/1/Future_Families_2030.pdf [pristupano:11.9.2019.]

4. Zaključak

Analizirajući socijalne, demografske i ekonomske pokazatelje može se zaključiti kako je obitelj jedna od najstarijih društvenih institucija u državi. Nezaposlenost i gospodarska nerazvijenost mogu narušiti želju i mogućnost ljudi da osnuju obitelj.

U današnje vrijeme sklapanje braka kod većine ljudi izgubilo je smisao zbog toga što danas postoje novi, moderniji trendovi. Obiteljske politike svojim mjerama ne donose samo povlastice vezane za skrb o djeci i poboljšanje kvalitete života obitelji već utječu i na zapošljavanje i sigurnost majki. Danas su obiteljske politike uvelike napredovale te se svakodnevno nalaze pred novim izazovima. Iako, kada se govori o obiteljskim politikama uspoređuje ih se s populacijskom politikom države.

Najveći problem današnjice u razvijenim zemljama je upravo tržište rada koje je usmjereno prema ženama tj. danas je prisutno povećanje participacije žena na tržištu rada gdje se one susreću s odlukama napredovanja u karijeri ili posvećivanja obiteljskom životu. Ne može se reći da obiteljske politike i njihove mjere u svim zemljama donose iste povlastice, ali zasigurno imaju isti cilj. Društveni i ekonomski događaji također utječu na obitelj.

Uspjeh mjera obiteljske politike ovisi o gospodarskom i socijalnom kontekstu, stoga proizlazi zaključak da kada se poboljšava razvijenost zemlje, mjere se lakše provode te se ljudi lakše posvećuju obiteljskom životu. Uspoređivanjem podataka iz OECD i EDAC baze može se zaključiti da jedino obiteljske politike u nordijskim zemljama imaju izdašne obiteljske mjere, porođiljni i roditeljski dopusti traju duže od prosječnog razdoblja te uključuju visoke naknade za vrijeme korištenja. Mjere pružanja usluga skrbi o djeci donose univerzalan dječji doplatk koji ne ovisi o prihodima roditelja. Može se reći kako njihove obiteljske mjere, vrijeme i novac i usluge pozitivno utječu na fertilitet u odnosu na ostale OECD zemlje.

Kao i sve mjere i obiteljske mjere nose drugu stranu medalje jer u stvarnosti teško je provesti sve po nekom planu.

Osobno smatram da su kvalitetno razvijene obiteljske politike nužno potrebne u svakoj državi i da pozitivno utječu na ljude jer im financijski donose olakšanje i neki dodatni prihod barem kroz neko razdoblje, no s druge strane isto tako smatram da nažalost postoji veliki jaz između „bogatih“ i „siromašnih“ i ne samo u obiteljskim mjerama već i u ostalim mjerama koje pojedina država provodi.

Naime, negativna posljedica obiteljskih mjera kao što su: veći dječji doplatci, dulje razdoblje porođiljnog dopusta može prouzročiti preveliko iskorištavanje tih mjera od strane siromašnijih ljudi ili nezaposlenih gdje oni s tim prihodom uspijevaju održavati financijsku

sigurnost te zbog toga nemaju potrebu za uključivanjem na tržište rada što dovodi do negativnih posljedica ne samo za državu i za javne izdatke već se negativno odražava i na djecu u kasnijem razvoju, a u konačnici i na sam razvoj društva.

Smatram da svaka država treba donijeti racionalne mjere svojih obiteljskih politika jer samo ravnomjeran odnos mjera, beneficija i ljudske volje dati će pozitivan doprinos razvoju obitelji.

Literatura

1. Alinčić, M. et al. (2007) *Obiteljsko pravo*. Zagreb: Narodne novine
2. Adema W. i Thévenon, O. (2009) The OECD Family Database. *Developing a Cross-National Tool for Assessing family Policies and Outcomes* [online], Dostupno na: https://cdn.uclouvain.be/public/Exports%20reddot/demo/documents/Thevenon_Base_OCDE.pdf [10.9.2019.]
3. D'Addio C.A. i Mira d'Ercole M. (2005) OECD Social, Employment and Migration working paper: *Trends and Determinantes of Fertility Rates in OECD Countries: The Role of Policies* [online], 27. Dostupno na: <http://www.oecd.org/social/family/35304751.pdf> [12.9.2019.]
4. Davaki, K (2016) *Demography and Family Policies from a Gender Perspective*. Directorate General for Internal Policies, Policies Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, Gender Equality, European Parliament, Brussels. [online] Dostupno na : [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571394/IPOL_STU\(2016\)_571394_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571394/IPOL_STU(2016)_571394_EN.pdf) [12.9.2019.]
5. Dobrotić, I (2015) *Politike usklađivanja obiteljskih obaveza i plaćenog rada i položaj roditelja na tržištu rada*. Revija za socijalnu politiku, 22. str. 353-374. Dostupno na: https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/OPRD_skripta_2017_18%5B1%5D.pdf [pristupano:10.9.2019.]
6. Fagnani J. (2012) *Work-family life balance: future trends and challenges* [online]. U: *The Future of Families to 2030* (str. 119-181). Paris, France Dostupno na: https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/67020/1/Future_Families_2030.pdf [pristupano:11.9.2019.]
7. Gauthier, A.H. (2011). Comparative Family Policy Database, *Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute and Max Planck Institute for Demographic Research (distributors)*. 3. Dostupno na: www.demogr.mpg.de [pristupano:21.8.2019.]
8. Haberkern K. i Schmid T. (2012) *The role of the elderly as providers and recipients of care* [online]. U: *The Future of Families to 2030* (str. 189-247). Paris, France Dostupno na: https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/67020/1/Future_Families_2030.pdf [pristupano:11.9.2019.]
9. Harkness S. (2012) *The future for low-income families and social cohesion* [online]. U: *The Future of Families to 2030* (str. 57-117). Paris, France Dostupno na:

- https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/67020/1/Future_Families_2030.pdf
[pristupano:11.9.2019.]
10. Immervoll H. (2012) *Activation policies in OECD Countries : an overview of current approaches* [online], Social Protection Discussion Papers and Notes. The World Bank, Dostupno na:
http://web.worldbank.org/archive/website01536/WEB/IMAGES/SPL_P-69.PDF[
12.9.2019.]
 11. Luci, A. i Thévenon, O. (2011) *Do fertility trends respond to family policies in OECD countries?* [online], Dostupno na:
<ftp://ftp.dondena.unibocconi.it/AlpPop2011/LuciThevenon.pdf> [10.9.2019.]
 12. Martin J.P. (2014) *Activation and Active Labour Market Policies in OECD Countries: Stylized Facts and Evidence on their Effectiveness*. IZA Policy Paper. 84 [online], Dostupno na : <http://ftp.iza.org/pp84.pdf> [12.9.2019.]
 13. OECD Family Database (2019) *Age of mothers at childbirth and age-specific fertility*. Dostupno na:
http://www.oecd.org/els/soc/SF_2_3_Age_mothers_childbirth.pdf
[pristupano:18.8.2019.]
 14. OECD Family Database, (2018). *Family Database*
 15. Dostupno na: <http://www.oecd.org/els/family/database.htm> [pristupano:18.8.2019.]
 16. OECD Family Database,(2009).*Doing Better for Children*,
 17. Dostupno na: <https://www.oecd.org/els/family/43570597.pdf> [pristupano:18.8.2019.]
 18. OECD Family Database,(2011). *Doing Better for Families*, Dostupno na:
<https://www.oecd.org/social/family/47849499.pdf> [pristupano:18.8.2019.]
 19. Olivetti C. I Petrongolo B. (2017) The Economic Consequences of Family Policies: *Lessons from a Century of Legislation in High-Income Countries* [online], Journal of Economic Perspectives. Dostupno na:
http://personal.lse.ac.uk/petrongolo/whole_manuscript_JEP.pdf [10.9.2019.]
 20. Puljiz, V. (2005). Obiteljska politika. *Osnove socijalne politike*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu
 21. Puljiz, V et al. (2008) *Socijalna politika Hrvatske*, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu
 22. Puljiz, V. i Zrinščak, S. (2002). *Hrvatska obiteljska politika u europskom kontekstu*, Revija za socijalnu politiku. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/file/47504>
[pristupano:18.8.2019.]

23. Richardson, D. (2010). *Child and family policies in a time of economic crisis. Children and Society*. Dostupno na:
<https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/rbss-1-2015-richardson-fr.pdf>
[pristupano:24.8.2019.]
24. Saraceno, C., (2011). *Family policies. Concepts, goals and instruments*, [online]. Dostupno na:
<http://www.carloalberto.org/assets/working-papers/no.230.pdf> [10.8.2019.]
25. Sleebos, J.E. (2003) OECD Social, Employment and Migration working paper. *Low fertility rates in OECD countries:Facts and Policy Responses* [online], 15. Dostupno na: <http://pratclif.com/demography/oecd-fertility-rates.pdf> [10.9.2019.]
26. Stropnik, N. (1996). *Obiteljske politike u Europi*, Revija za socijalnu politiku, str. 105-115.
27. Thévenon, O. i Manfredi T. (2018) OECD Social, Employment and Migration working paper :*Child poverty in the OECD: Trends, determinants and policies to tackle it* [online], 218. Dostupno na: https://www.oecd-ilibrary.org/employment/child-poverty-in-the-oecd_c69de229-en [12.9.2019.]
28. Thévenon, O. (2011) *Family Policies in OECD countries: A Comparative Analysis*, Population and Development Review , Dostupno na:
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1728-4457.2011.00390.x>
[pristupano:18.8.2019.]
29. Wertheimer-Baletić, A. (2005.) Razred za društvene znanosti:*Populacijska politika u razvijenim europskim zemljama*. [online],43.str.297-330
Dostupno na:
<http://mahazu.hazu.hr/~azrnic/eRad492/Rad492WertheimerB.pdf> [pristupano:17.8.2019.]

POPIS TABELA

Tabela 1: Ukupna stopa fertiliteta	14
Tabela 2. Prosječna dob žena pri prvom porodu	15
Tabela 3. Prosječan broj kućanstava s djecom 2015. godine	16
Tabela 4. Veličina kućanstva prema broju djece 2015. godine	17
Tabela 5. Javni izdaci za obrazovanje i novčane naknade za razdoblje 2003-2013. u %	21
Tabela 6. Prikaz dopusta u tjednima i novčanih naknada	27
Tabela 7. Javni izdaci za predškolsko obrazovanje i brigu	30

POPIS ILUSTRACIJA

Grafikon 1. Stopa zaposlenosti majki u razdoblju od 2003.-2014. godine	18
Grafikon 2. Javni izdaci obiteljskih povlastica u udjelu GDP-a za 2015. godinu	19
Grafikon 3. Javni izdaci za obrazovanje i novčane naknade za razdoblje 2003-2013. godine	21